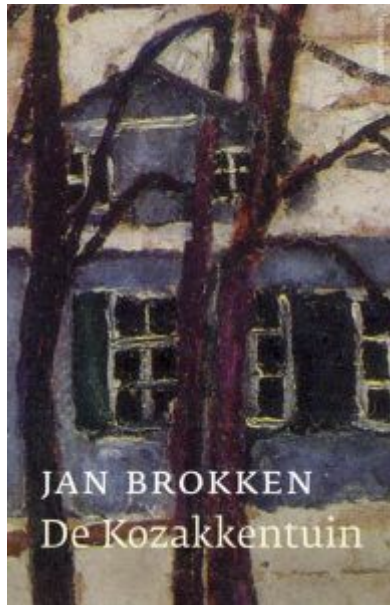

Inhoudstafel

DE KOZAKKENTUIN - Jan Brokken (1949) - 6 september 2016	1
DE LEVENDEN HERSTELLEN - Maylis de Kerangal (2015) - 18 oktober 2016	3
DE OFFICIER - Robert Harris - 6 december 2016	8
JUDAS - Amoz Oz - 24 januari 2017	12
LAAT DE AARDE DRAAIEN - Colum Mc Cann - 14 maart 2017	17
GAAN, GING, GEGAAN - Jenny Erpenbeck -25 april 2017	23

DE KOZAKKENTUIN - Jan Brokken (1949) - 6 september 2016

1. Auteur: Jan Brokken (1949)
2. Oorspronkelijke titel: De Kozakkentuin
3. Jaar: 2015
4. Plaats: St.Petersburg – Semipalatinsk – Lokot – Zmeïnogorsk – Barnaël - Koeznetsk
5. Tijd: 1849-1873
6. Soort: Historische roman over de vriendschap tussen Fjodor Dostojevski en Alexander von Wrangel in Siberië gedurende de periode dat Dostojevski zijn straf uitzat als soldaat zonder soldij en zonder einde. Geromantiseerde biografie.
7. Titel: De Kozakkentuin is de tuin van de datsja, die von Wrangel in de zomer buiten Semipalatinsk huurt en is het symbool van de hechte vriendschap. Zoals de tuin ontluikt, ontluikt de vriendschap.
8. Stijl: het boek is in een Dostojevskiaanse stijl geschreven, die aanzet tot “Slow Reading”.

Het verhaal wordt verteld in de 1e persoon enkelvoud.

Personages:

- Alexander von Wrangel (1833-1915), officier van justitie in Siberië/diplomaat
- Fjodor Michajlovitsj Dostojevski (1821-1881)
- Michail Boetasjevitsj-Petrajevski
- Maria Dimitrijevna Isajeva (1825-1864), geliefde en later echtgenote van Fjodor Dostojevski

Davidsonfonds Brasschaat Leeskring

- Alexander Ivanovitsj Isajev, haar man
- Pavel, haar zoontje
- Jekaterina Osipovna Gerngross (Katja), geliefde van Alexander von Wrangel
- Generaal Andrej Rodionovitsj Gerngross, echtgenoot van Jekaterina Osipovna
- Adam, halfblinde lijfeigene van Alexander von Wrangel
- Michail Dostojevski (1820-1864), broer van Fjodor Dostojevski
- Gouverneur-generaal Gasfort
- Nicolaj Vergoenov, de onderwijzer, huwelijkskandidaat voor Maria
- Anna Schaffhausen-Schönberg-Eck von Schaufuss,(1839-1921), echtgenote van Alexander v. Wrangel

Thema's:

- vriendschap - liefde
- dictatuur - exil
- misdaad – gevangenschap

Structuur

- Citaat brief van F.M. Dostojevski aan A.J. von Wrangel: “U, die mijn vriend was in een tijd dat ik geen vrienden had, die getuige was van mijn eindeloos geluk en van mijn vreselijke smart[...]; U, die mijn vriend was en later mijn pleitbezorger, - zou ik U kunnen vergeten?”
- Citaat brief van F.M. Dostoevski aan zijn broer Michail: “Heb je iets van Alexander Jegorovitsj gehoord? Waar is hij? Ik mis hem. Hij is als een broer voor mij (trek je dit niet persoonlijk aan).”
- 329 blz.
- 40 ongenummerde hoofdstukken met titel; Verantwoording; Noten

Auteur

1949 Jan Brokken werd op 10 juni in Leiden (NL) geboren.

Zijn ouders waren net terug uit Indonesië, waar zijn vader, die theoloog was, wetenschappelijk onderzoek had gedaan naar de islam. Hij werd in Nederland predikant van de Nederlandse Hervormde Kerk. Jan bracht zijn jeugd door in het Zuid-Hollandse Rhoon. Hij is de jongste van drie zoons, zijn beide broers zijn in Makassar, Indonesië geboren. Hij doorliep de middelbare school in Rotterdam. Vervolgens studeerde Jan aan de School voor Journalistiek in Utrecht en aan het Institut d'Études Politiques van de universiteit van Bordeaux, Frankrijk. 1973 Jan trad in dienst van dagblad Trouw. 1976 Jan stapte over naar het weekblad De Haagse Post.

Davidsonfonds Brasschaat Leeskring

In Bordeaux trouwde Brokken met Marie-Claude Hamonic, die in 1972 haar studie in de Franse literatuur van de middeleeuwen afrondde. Frankrijk werd Brokken's tweede vaderland. 1984 Jan Brokken debuteerde met zijn roman *De Provincie*. 1986 Jan verliet de journalistiek. 1988 Jan Brokken ontving voor zijn verhalenbundel *De zee van vroeger* de Lucy en B.W. van der

Hoogtprijs. 1992 Jan Brokken verhuisde naar het Caribische gebied. 2002 Jan Brokken keerde na vijftien jaar reizen door het buitenland terug naar Nederland. 2004 Jan Brokken ontvangt de ICODO-prijs voor *Mijn kleine waanzin*. 2008 Jan Brokken ontvangt de Onregelmatige Omslagprijs.

Bibliografie:

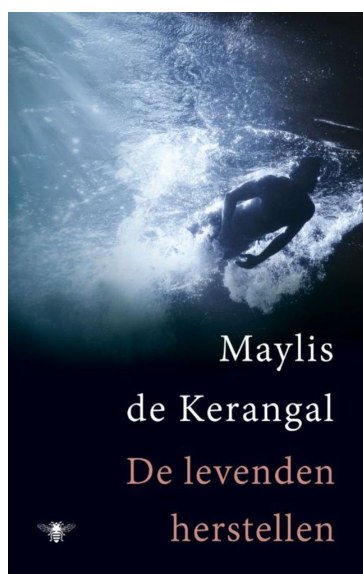
1984 - De provincie 1986 - De zee van vroeger 1988 - Met musici 1988 - Zaza en de president 1989 - De moordenaar van Ouagadougou, gevolgd door Een basiliek in het regenwoud 1991 - De regenvogel 1992 - Goedenavond, mrs. Rhys 1993 - Spiegels 1993 - Vulkanen vanaf zee 1995 - De blinde passagiers 1997 - De droevige kampioen 1999 - Jungle Rudy 2001 - Voel maar 2004 - Mijn kleine waanzin 2006 - Waarom elf Antillianen knielden voor het hart van Chopin 2006 - De wil en de weg 2008 - In het huis van de dichter 2009 - Feiningen voorbij 2010 - Baltische zielen 2013 - De vergelding 2015 - De kozakkentuin

“Vriendschap vereist dat je open tegen elkaar bent, anders is het geen vriendschap meer.”

Jan Brokken “De Kozakkentuin”

© Mary Watson-Kullmann

DE LEVENDEN HERSTELLEN - Maylis de Kerangal (2015) - 18 oktober 2016

1. Auteur

Maylis de Kerangal werd op 16 juni 1967 geboren in Toulon (Frankrijk). Ze publiceerde in 2000 haar eerste roman, *Je marche sous un ciel de traîne*. Daarna volgden *La Vie voyageuse* (2003), *Ni fleurs, ni couronnes* (2006), *Dans les rapides* (2007) en *Corniche Kennedy* (2008). Die laatste roman stond al op de longlist voor de Prix Fémina en de Prix Médicis. Ze kreeg vooral succes met *Naissance d'un pont* (2010), prix Médicis en prix Fémina, en *Réparer les vivants* (2014). Deze roman werd bekroond met verschillende literaire prijzen, o.a. le Grand Prix RTL lire (2014), le prix Orange du livre (2014), le prix du meilleur roman du magazine LIRE (2014) en le prix Roman des Etudiants France Culture Télérama (2014). Einde 2016 komt de verfilming door Katell Quillévére uit in het Franse circuit. Emmanuel Noblet maakte een toneeladaptatie waarin hij, alleen op de scène, de verschillende personages uit het boek een stem geeft.

De Kerangal zoomt steevast in op een technologisch hoogstandje met een forse symbolische lading. Net als in *Naissance d'un pont* over het bouwen van een enorme brug in de VS geeft ze in *Réparer les vivants* veel aandacht aan de ambachtelijke, professionele, technische kant van het verhaal. Maar ze bestudeert ook de gedragingen van alle deelnemers aan dit collectieve avontuur met chirurgische precisie. Poëzie en techniek, wetenschap en actie, het individuele en het collectieve versmelten tot een wondermooi geheel. Sommige critici spreken over een gloednieuw literair genre.

2. De levenden herstellen

In 1959 werd de dood grondig geherdefinieerd. Voortaan was het criterium niet meer hartstilstand, maar het uitvallen van de hersenfuncties. Zo werd de weg vrijgemaakt voor orgaandonatie en –transplantatie. (p. 39)

In de roman van de Kerangal volg je het verhaal van de 19-jarige Simon en de weg die zijn hart gaat. Het is een verhaal over orgaandonatie, over een harttransplantatie, over de wonderen en de beperkingen van de geneeskunde én over al de personen die er als geliefd persoon met hun verdriet of als professioneel bij betrokken zijn.

Het is een meeslepend verhaal over mensen en mensenwerk in het grensgebied van leven en dood.

Het hart is het orgaan dat, wanneer het stopt met kloppen, de dood definitief maakt, maar symbolisch is het natuurlijk ook de zetel van de gevoelens, van de liefde voor de naasten.

De titel komt uit *Platonov*, een stuk van Tsjechov: 'Wat moeten we doen, Nicolas? De doden begraven en de levenden herstellen.' Bij een transplantatie wordt een defect onderdeel van de menselijke machine vervangen door een wisselstuk, maar ook de nabestaanden moeten worden opgelapt. Die dubbele dimensie wil de schrijfster brengen.

De recensenten zijn erg lovend over de stijl (zie 4), en ook de vertalers naar het Nederlands krijgen veel lof toegezwaaid.

3. Personages - Simon Limbres: 19 jaar, verwoed surfer, is na een auto-ongeluk hersendood,

een jonge god, een beetje egoïstisch zoals vele jongeren 'hij hield van het leven' 'hij was een erg fysiek persoon, levend in zijn lichaam, zo zie ik hem, de natuur, in de natuur, hij was niet bang..' (woorden van Sean) Heeft interesse voor de leefwereld en achtergrond van zijn vader. Zijn familienaam, Limbres, is niet toevallig gekozen. Het Franse woord Limbes betekent het voorgeborgte . Etre dans les limbes betekent zich in een bijna comateuze toestand, een sluimertoestand bevinden.

- zijn ouders: Marianne en Sean , wonen gescheiden sinds een jaar, moeten samen de confrontatie met de dood van hun zoon aangaan Marianne: katholiek opgevoed Sean: Nieuw-Zeelander (Maori) Marianne ' was begonnen uiteen te vallen, alsof ze een andere vrouw was, een brok van haar leven maakte zich los van het heden en zonk weg in een vervlogen tijd'. Sean wordt verteerd door schuldgevoel: 'hij had die hobby gestimuleerd, hem laten ontstaan en gevoed, de kano's, de Maori's, de tatoeages, de oceaan, de osmose met de natuur, die hele mythische wirwar waar zijn kleine jongen voor was gevallen'.

- zijn zusje Lou: 7 jaar

- zijn vriendinnetje Juliette

- Claire Méjan: 50-jarige hartpatiënte die bovenaan de wachtlijst voor een harttransplantatie staat, vertaalster, moeder van 3 zoons. Zij krijgt het hart van Simon. Ze vraagt zich af hoe het zal zijn te leven met het hart van iemand anders, zal ze nog wel zichzelf zijn? Ze betreurt dat ze de onbekende donor nooit zal kunnen bedanken, zelfs zijn naam niet kennen.

- Pierre Révol : anesthesist-reanimator op Intensive Care in het ziekenhuis van Le Havre, hij constateert dat Simon hersendood is en brengt de ouders op de hoogte van het onomkeerbare van Simons toestand. Een mild iemand (p.55)

- Thomas Rémige: verpleger, donorcoördinator in het ziekenhuis van Le Havre.

Hij voert het moeilijke gesprek met de ouders over de orgaandonatie. Heel professioneel. Ook erg betrokken (van een ongekende schoonheid is de scène waarin hij een pauze inlast vlak voor het hart wordt afgekoppeld, Simon influistert wat de ouders wilden zeggen en de muziek afspeelt die Sean gegeven heeft). Gevormd zanger (p.65). Ontroerende scène wanneer hij een lied aanheft tijdens het 'repareren' van Simon na de uitnames. 'Wanneer de overdracht van leven een feit is en het lichaam definitief in een stoffelijk overschot is veranderd, heft Thomas Rémige een lied aan, zodat het opgedeelde, verhakkelde lijk zijn eenheid kan hervinden'

- Marthe Carrare: arts bij het Agence de la biomédecine, Pôle national de

Davidsonfonds Brasschaat Leeskring

répartition des greffons, gedreven, efficiënt. De lever gaat naar een meisje van zes in Straatsburg, de longen naar een meisje van zeventien in Lyon, de nieren naar een jongen van negen in Rouaan .

- Emmanuel Harfang: hartchirurg in het ziekenhuis Pitié-Salpêtrière in Parijs, telg van de 'Harfangdynastie' die tientallen professoren en artsen had geleverd en levert. Briljant maar een tikje narcistisch.

- Virgilio Breva: hartchirurg in La Pitié-Salpêtrière, assistent van Harfang, doet de uitname van het hart van Simon met coassistente Alice Harfang en begeleidt het transport naar Parijs.

- Cordélia Owl: verpleegster, nieuw op de afdeling hartchirurgie, die na een wilde liefdesnacht geconfronteerd wordt met de dood en de kwetsbaarheid van het leven.

4. De stijl

In 27 hoofdstukken die zich tijdens 1 etmaal afspelen, vertelt Maylis de Kérangal het verhaal van de jonge Simon Limbres, zijn laatste surfmoment, het ongeluk en al wat er zich afspeelt tussen zijn dood en transplantatie van zijn hart.

Verrassend, maar prachtig is het terugblikkende hoofdstuk waarin ze Thomas Rémige naar Algiers laat reizen om een puttertje te kopen.

De Kerangal weet heel erg dicht onder de huid van de naasten en de direct betrokkenen te kruipen. Ze gebruikt daarvoor een specifieke stijl die enige gewenning behoeft, maar die de lezer uiteindelijk beloont, verwarmt, zou je zelfs kunnen zeggen. De komma en de puntkomma zijn haar favoriete leestekens. In eerste instantie smee je om een punt, maar na een paar pagina's ben je vertrouwd met de lange zinnen....Bovendien zorgt ze voor precies voldoende witregels. Die vormen de (rust)punten waarop gereflecteerd kan worden. (Guus Bauer)

Lange , kronkelende, verrassende , melodieuze zinnen zetten zich als golven verder en slepen ons mee.

Niet alleen de gevoelens van de gekwetste ouders, maar ook de medische krachttoeren worden mooi, sterk en juist beschreven. Maylis de Kérangal eigende zich niet alleen de juiste procedures, maar ook de ingrepen en de juiste medische woordenschat toe.

5. Thema's - orgaandonatie, de procedures - harttransplantatie - professionele toewijding en deskundigheid - familiedrama radeloosheid, ongeloof, afstand en toenadering - hoop - reflectie over leven en dood - zang (troostend) - gedrevenheid van de jeugd

6. Enkele recensies

... Het uitnemen van de organen, de procedures zijn haarfijn beschreven. Letterlijk bloedstollend, maar ook uiterst interessant. De Kerangal gaat humaan met het thema

om. Ze beschrijft een parallelle wereld waarvan de meesten geen weet hebben. Deze roman is, zonder het er dik op te leggen, fijn filosofisch, zet aan tot denken over de abruptheid van leven en dood. De personages zijn liefdevol neergezet, zijn waarachtig. Ieder op zich weet zich, hoe lastig ook, te verzoenen met het lot.

Guus Bauer, Tzum, literair weblog , 28 juni 2015

...De eerste paar pagina's zijn taalkundig lastig en de lezer moet doorzetten. Hij is als de surfer die net op zijn plank ligt en met zijn onderarmen zo hard mogelijk moet peddelen om goed op de onderkant van de aanrollende golf terecht te komen. Maar wie eenmaal wordt meegevoerd, volgt ademloos het verhaal van de negentienjarige jongen en de weg die zijn hart gaat, in een tijdsperiode van vierentwintig uur. ... Haar zinnen zijn lang en melodieus, zetten zich golvend voort, waardoor je, net als haar personages – de handelende, maar ook de treurende – in een roes raakt.

Margot Dijkgraaf, NRC Handelsblad, 10 juni 2015

... 'De levenden herstellen' is een roman als een levend organisme, dooraderd met ellenlange, golvende zinnen, die worden afgewisseld met hijgerige, gejaagde passages.

Marijke Arijs, De Standaard, 30 april 2015

...De son écriture concentrique aux phrases magnifiquement longues dans lesquelles on ne se perd jamais, l'auteure nous dévoile des pans de chaque personnage qui entre en scène. La Presse

... Ce roman haletant est beau comme une tragédie antique. C'est aussi un hymne à la création et une méditation sur le lien entre le corps et la conscience, la vie et la mort. Le Figaro

7. Bronnen

Recensie : Maylis de Kerangal – De levenden herstellen ,Guus Bauer, TZUM,literair weblog, 28 juni 2015

Franse schrijfster brengt weldadige hommage aan vakmanschap, Ger Leppens, Trouw, 25 juli 2015

Het hart op de juiste plaats, Marijke Arijs, De Standaard, 30 april 2015

De doden begraven of de levenden herstellen, Margot Dijkgraaf, NRC Handelsblad, 10 juni 2015

Réparer les vivants, Le 'poche' de la semaine, Guy Duplat , La Libre.be, 22/05/2015

Réparer les vivants, Maylis de Kerangal, babelio.com (Le Figaro, La Presse, Libération)

DE OFFICIER - Robert Harris - 6 december 2016

I. AUTEUR

- Robert Dennis Harris werd geboren in 1957 in Nottingham. - Hij studeerde Engelse literatuur aan de Universiteit van Wambridge - Nadien werd hij journalist bij de BBC, politiek redacteur van The Observer en

columnist bij The Sunday Times en Daily Telegraph. - 1992: debuteerde als romanschrijver met *Fatherland* (Vaderland): hierin wordt

de vraag beantwoord hoe Duitsland eruit zou zien als Hitler de oorlog had gewonnen.

- Hij schreef ook een vijftal non-fictie boeken waaronder *Selling Hitler* (1992) over de vermeende dagboeken van Hitler, ook over chemische oorlogsvoering, over Labour-leider Kinnock en over de media.

Bekendste boeken, vertaald in het Nederlands:

- 1992: *Vaderland: Berlijn in 1964: de hoofdstad van Duitsland maakt zich op voor een glorieuze viering van de 75ste verjaardag van de Führer, maar dan wordt er een lijk gevonden.* - 1995: *Enigma: WO II, in een streng bewaakt huis op het platteland proberen honderden mannen en vrouwen de Duitse codes te kraken.* - 1999: *Archangelsk* : een Britse historicus stuit in het hedendaags Rusland op een geheim dagboek dat Stalin zou hebben bijgehouden. - Boeken gesitueerd in het Oude Rome: 2003: *Pompeii: een Romeinse watermanager wordt belaagd door corrupte rijkards en de natuur.* *Cicero trilogie* (laatste deel moet nog verschijnen) 2006: *Imperium: de briljante advocaat Cicero vecht zich een weg naar de macht in het oude Rome.* 2009: *Lustrum: hoe het verder ging met Cicero als hij consul wordt in Rome.* - 2007: *Geest: een sterk op Tony Blair lijkende Britse premier laat zijn memoires schrijven maar heeft iets te verbergen – in 2010 verfilmd door Roman Polanski als The Ghost Writer.* - 2011: *De angst-index: de ongekende mogelijkheden van moderne technologie in de financiële wereld.*

II. ANALYSE

Docudrama / historische fictie (“ik zet feiten in fictie om” – p.445)/ politieke fictie/ spionagethriller

Op de vraag hoeveel er van *De Officier* fictie is, antwoordt Harris: “Bijna niets, maar ook alles. De belangrijkste personages hebben echt bestaan, de gebeurtenissen hebben ook echt plaatsgevonden, maar Picquart heeft nooit zijn memoires geschreven. Dat is honderd procent verzonnen. Maar de details uit het leven van Picquart zijn wel allemaal waar: zelfs de naam van zijn getrouwde vriendin.”

Harris: “De grote kracht van fictie is net dat ze deuren opent die anders gesloten blijven. Fictie kan de drijfveren en gedachten van illustere figuren uit de geschiedenis beschrijven, en belangrijke voetnoten vermelden die anders onbelicht zouden blijven. Ik heb altijd het gevoel dat fictie méér lichtjes doet branden in ons brein dan de realiteit. De school brengt geschiedenis als een opeenstapeling van data en feiten. Ik vertel een verhaal. Beter nog: ik l  t het verhaal vertellen door een intrigerende figuur.”

1. STRUCTUUR

- Ik-verhaal: geschreven als de autobiografie van Georges Picquart - 2 delen + epiloog:

deel I: Parijs (13-265) 1895: de degradering en veroordeling van Dreyfus, Picquart die twijfelt aan de schuld van D. en zelf onderzoek voert deel II: (269- 436) 1897: Tunesië (verbanning) en Parijs en Rennes (nieuwe processen en afwikkeling) Picquart wordt minister van Oorlog epiloog: (439-441) Dreyfus vraagt hem de rang in het leger te geven die hij normaal zou bereikt hebben; niet mogelijk volgens Picq.; kloof tussen hen beide - 24 hoofdstukken

2. PERSONAGES

◆ Georges Picquart

“Een man uit het militaire establishment die vanuit de overtuiging dat de feiten in de zaak niet klopten, een klokkenluider werd en zich tegen de machtige generaals en het ministerie van Oorlog keerde” (het Parool)

“(...) de inlichtingenofficier Georges Picquart de eigenlijke motor van het verhaal is. Eerst is hij absoluut overtuigd dat recht is gesproken met Dreyfus' veroordeling en verbanning. Langzaam sluipt de twijfel bij hem binnen en die ventileert hij ook tegen een aantal getrouwen. Ik geloof oprecht dat er geen zaak-Dreyfus en geen “J'accuse” was geweest zonder Picquarts twijfel. Zijn gewetensconflict is het cruciale element in het verhaal. En dat was nog nooit verteld.’ (Harris in De Standaard)

◆ Alfred Dreyfus - °1860

33: banneling uit de Elzas - 34: heeft een privé-inkomen dat het salaris van Picquart 10 keer overtreft - 54: niet sociaal vaardig: ziet niet wanneer mensen niet met hem willen praten of

wanneer ze zich vervelen met hem - 149: ambitieus: vraagt Picq. ter verantwoording voor een cijfer dat volgens hem niet hoog genoeg was - 151: einzelgänger: werkt hard en is intelligent, maar valt buiten de groep.

Sommigen omschreven hem als kil en arrogant tegen zijn gelijken en kruiperig tegen zijn meerderen; deed geen moeite om zijn rijkdom te verbergen (wijnkelder, 4 bediendes, paarden, verzamelde schilderijen en boeken,...) “een echte Jood...” epiloog: - 440: vraagt promovering naar de rang die hij zou hebben bereikt; blijft

herhalen

“ik heb er recht op”

3. SETTING

PARIJS van de jaren '90 van de 19e eeuw. - Harris liep met een oude reisgids door Parijs, beschrijft hoe het toen was. - Schitterend tijdsbeeld van de Franse belle époque: (riolering,

straatverlichting, rijtuigen, kleding, ...) - Culturele leven: muziekvoorstellingen (Casals speelt Saint Saëns, Prélude à

l'après-midi d'un faune van Claude Debussy ging in première op de dag dat Dreyfus werd veroordeeld...) , huisconcerten, theater, welk boek populair was,... - Media

4. HISTORISCHE CONTEXT

- Fin de Siècle / Belle Epoque - Frans-Duitse Oorlog van 1870 nog niet verteerd

5. THEMA'S

❖ Antisemitisme

volgens Harris: “als Dreyfus een christen was geweest, was er geen Dreyfus- affaire geweest”

❖ Zondebokfenomeen - 31: het lijkt wel alsof alle haat en alle beschuldigingen die sinds de nederlaag van

1870 zijn opgekropt op één man worden geprojecteerd. Dreyfus' familie woonde nog in Duitsland (Elzas), bovendien was hij een Jood.

❖ Fraude/corruptie in leger en regeringstop/ doofpotoperatie - 229: uitbrengen van de waarheid, slecht gevoerd proces = immense schade

toebrengen aan de reputatie van het leger - 231: Gonse:” Ik beveel u nu officieel, en voor de laatste keer, niets te

onderzoeken wat aan de zaak Dreyfus is gelieerd (...) Moge God u bijstaan als u niet gehoorzaamt. Is dat duidelijk?”

❖ klokkenluider (=Picquart / Zola)

Harris in De Standaard: “Die oude verhalen hebben dus nog steeds relevantie. Het is daarom dat ik zo vaak naar dat soort verhalen grijp, of ze zich nu in de Tweede Wereldoorlog of in het oude Rome afspelen. Zo win je twee keer: je roept een haast voorgoed vergane wereld weer op om vervolgens te ontdekken dat er au fond bijna niks verandert in het complexe spel van mensen en machten.” “J'accuse” toont ook de groeiende macht van de pers. Vele honderdduizenden exemplaren van de krant L'Aurore werden er die dag verkocht. Vóór Zola's pamflet was de zaak amper een affaire. Nadat het was verschenen, waren er allerlei demonstraties. Er zijn zelfs doden gevallen. Zijn open brief was het echte begin van de affaire-Dreyfus. Hij was wellicht de echte klokkenluider. Een schrijver als klokkenluider: ons beroep heeft dus

toch nog zin.'

❖ **Rol van de media (= geschreven pers)**

eerste grote schandaal waarin de media een belangrijke rol speelden/ = de start van de moderne media (zie ook hierboven bij klokkenluider, Emile Zola)

6. EVALUATIE

❖ 'Het verhaal van Dreyfus is echt een voorbeeld van hoe de realiteit de fictie kan overtreffen. Ik beschrijf graag historische gebeurtenissen door gebruik te maken van romantische technieken. Zo kan je het verleden echt opnieuw tot leven wekken. Natuurlijk moet je sommige dingen verzinnen en moet je knippen en plakken in het verhaal. Maar zoiets moet altijd met respect voor dat verleden gebeuren. In eerdere boeken nam ik vaak een element uit het verleden en speelde daar nogal vrijelijk mee om zo een spannend verhaal te creëren. In *De officier* blijf ik heel dicht bij de feiten. Ik durf te beweren dat dit boek voor negentig procent waargebeurd is, tot en met het weer tijdens het proces. Ik hoefde echt niet veel te verzinnen.' (Harris aan het woord in *De Standaard* in een recensie van John Vervoort 4/7/2014)

❖ Voor "*De officier*" heeft Robert Harris niet alleen uitputtend onderzoek gedaan (zoals voor al zijn boeken), hij heeft zich ook gehouden aan de feiten: dit is een accurate weergave van de Dreyfus-affaire. Als roman is "*De Officier*" zeer geslaagd omdat je als lezer volkomen in beslag genomen wordt door de eenzame situatie waarin zowel Dreyfus als Picquart zich bevindt en door de machten, mechanismen en machinaties die ze moeten overwinnen. Maar wat het boek meer maakt dan een reguliere thriller is de verwondering die je overvalt over de parallellen met onze tijd. Tijdloze zaken als het gekonkel van geheime diensten, juridisch falen, ophitsing, angst voor het vreemde en collectief onvermogen om fouten te erkennen, worden ons door Robert Harris door ze te beschrijven in het Parijs van rond 1900, krachtig onder de moderne neus gewreven." (Robert Gooijer in *NRC.NEXT* van 11/4/2014)

7. Extra informatie

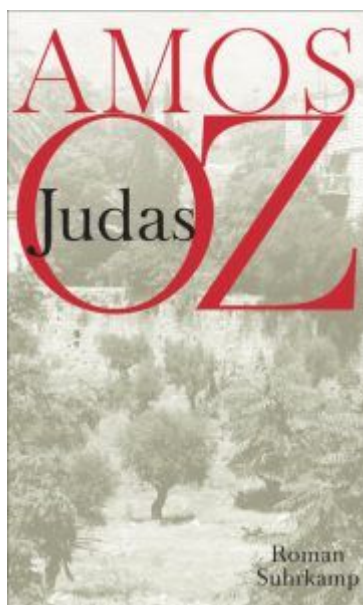
https://nl.wikipedia.org/wiki/Alfred_Dreyfus

<https://nl.wikipedia.org/wiki/J%27accuse...!> <https://nl.wikisource.org/wiki/J%27accuse>

https://nl.wikipedia.org/wiki/Georges_Picquart

https://nl.wikipedia.org/wiki/Frans-Duitse_Oorlog

JUDAS - Amoz Oz - 24 januari 2017

I. AUTEUR

- Geboren als Amos Klausner op 4 mei 1939 in Jeruzalem, Palestina, het huidige Israël. De familie van zijn vader immigreerde uit Litouwen. Oz' moeder was afkomstig uit een deel van Polen dat nu Oekraïne is.
- Zijn ouders spraken veel vreemde talen, maar Amoz Oz mocht alleen Hebreeuws leren. Hij werd niet religieus opgevoed.
- Wanneer hij 12 is, pleegt zijn moeder zelfmoord, een gebeurtenis waarover hij jarenlang zwijgt en die zijn verdere leven tekent. In *Een verhaal van liefde en duisternis* ontrafelt en onthult Amos Oz het verleden dat tot deze daad zou leiden.
- Op zijn 14 verlaat Amoz zijn thuis en gaat in een kibboets leven. Van dan af verandert hij zijn naam in "Oz" wat het Hebreeuwse woord voor "moed" is.
- Hij studeerde filosofie en Hebreeuwse literatuur, studeerde af in 1963 en werkte als leraar literatuur en filosofie.
- Hij nam deel aan de Zesdaagse Oorlog (1967) in de Sinaï woestijn en aan de Yom Kippur Oorlog (1973) op de Golan Hoogten.
- Hij trouwde in 1960 met Nily Zuckerman en samen kregen ze 3 kinderen. Het gezin bleef tot in 1986 in de kibboets.
- Van 1987 tot 2005 was hij hoogleraar Hebreeuwse literatuur aan de Ben-Gurion Universiteit van de Negev.
- Sinds 1967 is hij een prominente voorvechter van een Tweestatenoplossing voor het Israëliisch-Palestijns conflict.
- Oz wordt vaak genoemd als een kanshebber voor een Nobelprijs voor de Literatuur.
- In 2016 hield ook hij een afscheidsrede tijdens de staatsbegrafenis van Simon Peres met wie hij bevriend was. Daarin hield hij o.a. - de dialoog met zijn vriend Simon voortzettend - een vurig pleidooi voor vrede met de Palestijnen.

Boeken

https://nl.wikipedia.org/wiki/Amos_Oz

Een greep uit het oeuvre:

Fictie

- Mijn Michael (*Mikha'el shelli*) (1968) (vertaald in 30 talen)
- Volmaakte rust (*Menoecha nechona*) (1982)
- Een vrouw kennen (*Lada'at lesja*) (1991)
- Black box (*Koefsa Sjechora*, 1987)
- Panter in de kelder (*Panter Bamartef*) (1998)
- Dezelfde zee (*Otto hajam*) (2000)
- Een verhaal van liefde en duisternis (*Sipoer al ahava wechosjech*) (2005)
- Een dorpsleven (*Temoenot mechajee hakfar*) (2009)
- Judas (2015)

Non-fictie

- De ware oorzaak van mijn grootmoeders dood: Essays en artikelen 1967-1993
- Zo beginnen verhalen
- Hoe genees je een fanaticus (*Help us to divorce*) (2004)

II. ANALYSE

1. STRUCTUUR

- 51 hoofdstukken
- vertelperspectief:
 - 50 hfst. : hij-verteller / hij = Sjmoeël
 - 1 hfst. : Judas Iskariot aan het woord, eerst als hij-verteller, halverwege het hoofdstuk als ik-verteller.

2. PERSONAGES

3 hoofdpersonen uit drie generaties:

een oude man, een vrouw van middelbare leeftijd en een jonge, mislukte student

❖ **Sjmoeël Asj** (verbastering van de naam Samuel)

- 25 jaar in 1959 (°1934), studeerde geschiedenis en godsdienstwetenschap
- **uiterlijk:** (10)
 - stevig postuur, woeste baard waarvan de baardharen aan staalwol deden denken/ baard van een holenmens (33)/ neanderthalerbaard (149), brede schouders, korte, dikke hals, korte, dikke vingers
 - krullend hoofdhaar, gekruld struikgewas op zijn borst
 - zijn hoofd altijd voor zijn lichaam uit, terwijl zijn benen hem achtervolgden/ 79/ 139/ ... verscheidene keren herhaald
- **karakter:** (10)
 - goedgehartig, vrijgevig, vol goede wil, bereid om iedereen altijd te helpen
 - rap enthousiast (10)
 - emotioneel: huilt snel (schaamt zich hiervoor)

❖ **Gersjom Wald**

- **uiterlijk:** (herhalingen !)
 - 52: lang en krom, met grijze Einstein-manen en een dikke sneeuwsnor

- misvormde gestalte (35)/ degeneratieve ziekte (37)
krom, gebocheld (leek op de kromgegroeide stam van een oude olijfboom)
376/
 - blauwe ogen:
36/55/67: dof, diep bedroefd/ tragische ogen midden in het gezicht van een sater /zijn blauwgrijze ogen onder de dikke grijze wenkbrauwen waren in tegenspraak met de ironie en toonden afstandelijkheid en verdriet,
- **90: gelooft niet in wereldverbetering:** iedereen die de wereld begint te verbeteren, dompelt hem binnen de kortste keren in rivieren van bloed.
- **263: pessimistische levensvisie:**

❖ Atalja Abarbanel

- 39: rijzige vrouw van een jaar of 45; 286: in 1946 getrouwd met Micha, zoon van Gersjom Wald; Micha sterft in de Onafhankelijkheidsoorlog in 1948
- **230-240:** haar visie op een staat en op de oprichting van de staat Israël: heeft geleid naar de eeuwige haat tussen de 2 gemeenschappen; haat tegen mannen
- Samenvattend: zelfverzekerd/ kil (eeuwige kou)/ afstandelijk/ haat tegen mannen/ verbitterd/ cynisch/ verzuurd/ eenzaam**

❖ Sjealtiël Abarbanel

- fictieve dissident: wijst principieel een etnisch-nationalistische Joodse staat af; gelooft in een verzoening van de 2 volkeren die deze regio voor zich opeisen
- **over “staten”, “de staat”**
- 283:** honderden staten met bewaakte grenzen, prikkeldraad, paspoorten, vlaggen, legers en verschillende muntstelsels is krankzinnig, archaïsch, primitief, moorddadig een achterhaald idee dat snel zou verdwijnen ;
- 239: heeft nooit een vader willen en kunnen zijn, en eigenlijk ook geen echtgenoot;

3. SETTING

Tijd: winter 1959-60. **Vertelde tijd:** 3 maanden

Plaats: Jeruzalem, een verscheurde stad: Jordaanse Jeruzalem en Israëliëse Jeruzalem, muur ertussen, met glasscherven erop en rollen roestige prikkeldraad – met niemandsland tussen met mijnen – met scherpschutters (247: wachtposten, prikkeldraad, betonnen muren, mijnenvelden, sluipschutters)

4. THEMA'S

Coming of age – roman, opgroeidrama

❖ Liefde of gebrek aan liefde

- **tussen individuen:**
 - Sjmoeël – Atalja (fysiek contact, maar geen liefde)
 - Sjmoeël – zijn ouders
 - Sjealtiël – zijn vrouw (verlaat hem ook)
 - Sjealtiël – zijn dochter Atalja
- **universele liefde:**
 - Jezus geloofde in liefde van allen die geschapen zijn naar Gods beeld

voor allen die geschapen zijn naar Gods beeld
ook dromers geloven in dit soort liefde: Sjealtiël Abarbanel, Sjmoeël,
⇒ Wald: p.172: **we kunnen slechts van een handjevol mensen houden;**
liefde heeft veel overeenkomst met haat

- ❖ **Verraad**
- ❖ **Verlies**
- ❖ **Eenzaamheid: alle personages**
- ❖ **Vooroordelen over joden:**
- ❖ **Ideeënroman:**
 - over **wereldverbeteraars** van alle strekkingen, godsdienstig of ideologisch: 90 / 94
 - over de oprichting van **de joodse staat**: juiste beslissing om geen verbond met de Arabieren aan te gaan ?

5. Motieven

Vb. babypoeder op zijn woeste baard met: 53/ 74/ 106/ 183/ 213/ 244/ 268/352/
diep in hem is de hunkering naar genegenheid, naar het als een baby gekoesterd worden.

6. STIJL / TAAL

Sterke **beschrijvingen**:

- Verrassende **vergelijkingen**:
- **metaforen**:
- **verpersoonlijkingen (personificaties)**
- **Zintuiglijk**:
 - o Ruiken (geuren):
30/264/278: huis ;40: Atalja: vleugje viooltjesparfum
 - o Zien:
30: blauwgrijze ogen onder de dikke grijze wenkbrauwen, van wollige rijp gemaakt – dikke Einstein-snor, was een hoopje sneeuw
 - o Voelen + zien:
30: warme lichtcirkel
44: warme, donkere kamer
- **Schijnbare tegenstelling**
239: warme kilte, afstandelijkheid waar mannen worden door aangetrokken als motten door een lamp
- **Herhalingen - letterlijk**
- **opsommingen**
- **Humor**

7. EVALUATIE

- ❖ “Luister, ik probeer niet deze verhaalversie aan de man te brengen, daar gaat het me helemaal niet om. Ik probeer mensen opnieuw te laten nadenken over wat ze al duizenden keren hebben gehoord. Dat is waar kunst om draait. Niet alleen literatuur, maar ook schilderijen, theater, film, geven je een derde oog om te zien alsof je voor het eerst zag, dingen die je al duizenden keren hebt gezien. Er is

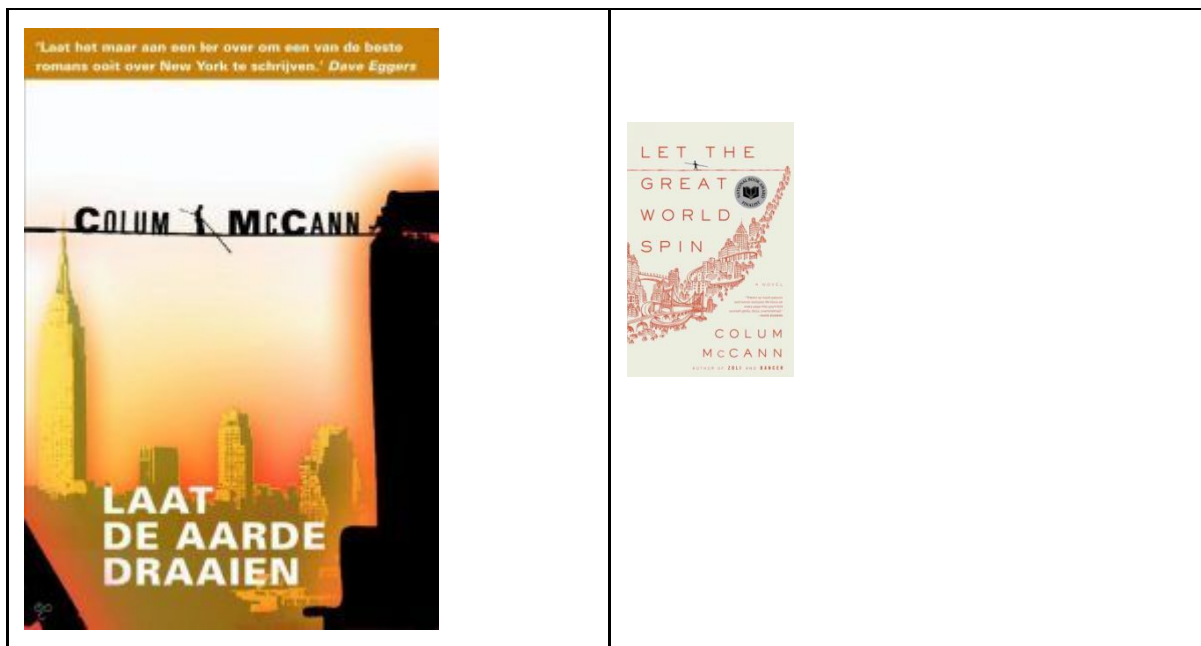
geen evangelie volgens Amoz Oz.”

(interview in Nederlands Dagblad van 20/11/2015)

- ❖ “Ik schrijf geen politieke romans. In mijn romans vertel ik het verhaal van families en gewone mensen, die meestal ongelukkig zijn.”

 - ❖ “Vanuit deze handvol schijnbaar bescheiden gegeven construeert Amoz Oz (°1939) een magistrale roman over liefde en verraad, eenzaamheid en groeien, wanhoop en verlangen. Het is terzelfdertijd een diepzinnige politieke overdenking. (...)
Maar in *Judas* klinkt bovenal de stem van een auteur op het toppunt van zijn kunnen. Originele invalshoeken, een verbluffende beschrijfkunst, een precieze maar nooit precieuze stijl, wijze inzichten, trefzekere dialogen, speelse humor, een haast onopvallende opeenstapeling van betekenislagen: zelden brengt een boek een grotere artistieke vervoering teweeg.
Oz laat zich niet op sleeptouw nemen door literaire modes. Zo geeft hij de kleine, alledaagse dingen hun volle gewicht, maakt hij korte metten met de obsessie dat een goed boek een van spanning sidderende pageturner moet zijn en staat hij niet toe dat de lezer bij het handje wordt genomen en keurig naar het antwoord op elke vraag wordt geleid.
Integendeel, *Judas* is in de eerste plaats een boek over vragen.”
(Joseph Pearce in De Morgen van 6/1/2016)
-

LAAT DE AARDE DRAAIEN - Colum McCann - 14 maart 2017

National Book Award 2009

De koorddanser verbindt de verhalen van de personages. McCanns personages zien de koorddanser dansen, lezen over hem in de krant of nemen een foto van hem.

1. Over Colum McCann

Colum McCann werd geboren in Dublin in 1965. Als Ierse immigrant zocht hij zijn geluk aan de overkant van de Atlantische Oceaan. Hij woont nu in New York, met z'n vrouw en drie kinderen. Hij begon zijn professionele leven als journalist, daarna werd hij auteur.

Hij publiceerde:

Fishing the Sloe-Back river (1993) 'Visser in de nachtzwarde rivier'

Songdogs (1996) 'Zanghonden'

This Side of Brightness (1998) 'In het verre licht'

Dancer (2003) 'Danser'

Zoli (2006) 'Zoli'

Let the great world spin (2009) 'Laat de aarde draaien'

TransAtlantic (2013) 'Trans-Atlantisch'

Thirteen ways of looking (2015) 'Dertien manieren van kijken'

Davidsonfonds Brasschaat Leeskring

Letters to a Young Writer (And You Too) (2017)

Zijn boeken zouden in 30 talen vertaald zijn.

Hij verzamelde ondertussen een indrukwekkend aantal prijzen. En geeft ook les in het 'creative writing programme' in Hunter College in New York.

Voor 'Let the Great World Spin': National Book Award 2009

Uitspraak:

I don't have a map. I have no idea where I'm going. Often I have an idea about where to start and a vague idea of how I am going to finish. But I like to cast myself out at sea for a long time.

2. Het verhaal van de koorddanser

Op 7 augustus 1974, toen de stad New York zich nog onkwetsbaar waande, wandelde Philippe Petit op een stalen kabel tussen de Twin Towers. Waarom hij dit deed? "Gewoon omdat ze er zijn, is dat niet voldoende?"

Sinds 9/11 wordt Petits wandeling stevig gemythologiseerd, want hij zou al in 1974 de kwetsbaarheid van de torens en daarmee van heel New York blootgelegd hebben.

3. Personages

Corrie/Corrigan, de Ierse broeder

Ciaran, zijn broer

Adelita, de Guatemalteekse verpleegster voor wie zelfs Corrigan bezwijkt

Claire, de rijke rechtersvrouw die op Park Avenue woont

Gloria, zwarte moeder van drie zonen die in Vietnam stierven, en in de Bronx woont

Lara, die haar man-de-kunstenaar en het clubje welgestelde cocaïne snuivende artistiekelingen verlaat voor Ciaran, de broer van Corrie

Tillie, met het oudste beroep ter wereld

Jazzlyn, dochter van Tillie en vakgenote

Jazzlyn/Jaslyn en Janice, dochters van Jazzlyn

Mc Cann: 'Mijn lievelingspersonage in *Laat de aarde draaien* is Tillie Henderson, een straathoer die nooit echt in de prijzen is gevallen" (De Standaard, 08-01-2010)

4. Structuur

Intro

Boek Eén

Davidsonfonds Brasschaat Leeskring

Ciaran, ik-verteller (blz. 17 Met alle respect voor de wereld, maar ik blijf liever hier)

Claire, zij-verteller (blz. 90, Miró, Miró, aan de wand)

Lara, ik-verteller (blz. 140, Een angst voor liefde)

Philippe Petit, hij-verteller (blz. 189, Laat de aarde voor altijd draaien)

Boek Twee

?, hij-verteller, (blz. 201, Tag)

Pc-hackers, ik-verteller (blz. 211, Etherwest)

Tillie, ik-verteller (blz. 237, Dit huis is op heroïne gebouwd)

Foto Philippe Petit (blz. 279)

Philippe Petit, hij-verteller (blz. 280, Over het rondzingend spoor van verandering)

Boek Drie

Rechter Soderberg, hij-verteller (blz. 291, Deel der delen)

Adelita, ik-verteller (blz. 324, Centavos)

Gloria, ik-verteller (blz. 336, De heer zij geloofd en geprezen)

Boek Vier

Jaslyn, zij-verteller (blz. 383, Bulderend zeewaarts, en ik ga, oktober 2006)

5. Themata

zonder geschiedenis geen identiteit

9/11 (zie hierboven)

oorlog en 'onze jongens' die weerkeren in body bags

moeders/vader en verdriet

de identiteit van de stad New York, geschetst aan die van haar inwoners

6. Stijl

Heeft elk personage een eigen stijl?

bv. Tillie: monoloog van meer dan 30 bladzijden over haar leven, straattaal

rechter Söderberg: beschouwend

de 4 moeders: elke een eigen taal

7. De "9/11-roman"?

Meteen na de aanslagen op die torens wist ik dat ik er iets over moest schrijven, omdat ze er niet meer waren. Petit ging vier keer heen en weer tussen de twee torens, meer dan drie kilometer in totaal, maar in feite kan die koorddanser me niet zoveel schelen. Hij is slechts de man die de andere personages met zijn kabel aan elkaar rijgt. Die twee kleine meisjes uit de Bronx, die hun moeder

Davidsfonds Brasschaat Leeskring

verliezen in een auto-ongeval en hun grootmoeder achter de tralies zien verdwijnen, om hen is het mij echt te doen."

En er was ook een persoonlijke component, uw schoonvader zat in een van de torens net voor die instortte.

"De ene toren was reeds ingestort en de andere zou het binnenkort begeven, dat was duidelijk. Anderhalve minuut later bij de uitgang en hij had het niet gehaald. Mijn vrouw en ik wisten niet waar hij was tot hij opeens bij ons voor de deur stond, helemaal onder het grijs stof. We hebben zijn schoenen nog altijd, even vuil als toen, als een soort luguber aandenken."

(uit een interview in *De Morgen* 06-01-2010, door Marnix Verplancke)

En uit hetzelfde interview:

New York is vooral geïnteresseerd in zichzelf en in het heden. Dat vormt een deel van zijn hebzucht, en ook van zijn schoonheid. Sommigen gingen na 9/11 echter wat ver in de verheerlijking van New York. Zij blijven steken bij die aanslagen, en dan zeg ik: word eens volwassen, die dingen gebeuren en het is tijd om door te gaan. New York is overal en nergens tegelijk. De helft van de kinderen die er geboren worden heeft ten minste één ouder die in het buitenland geboren is. Zo'n stad mag niet blijven steken bij een gebeurtenis uit 2001. Het idee dat we in grote mate bepaald worden door ons verleden, zou je een Ierse, of breder een Europese gevoeligheid kunnen noemen, en die introduceren in het New York van 1974 bood me heel wat kansen. Ik ben natuurlijk een Ier, hoe zou ik ooit iets anders kunnen zijn? Maar ik heb wel een Amerikaans paspoort naast mijn Iers. Ik voel me zowel een Ier als een Amerikaan."

Daarvoor was 9/11 te groot. In één klap waren er meer slachtoffers gevallen dan de Noord-Ierse troubles in dertig jaar hadden gemaakt. En de uitwas van die aanslagen op wereldniveau was nog veel erger, in Irak en Afghanistan, maar ook in Madrid en Londen en ik vroeg me af wanneer het moment van genezing of inkeer zou komen. Wat doe je dan? Ga je in een hoekje zitten treuren om de wreedheid van de wereld, of schrijf je een boek en hoop je zo je bezorgdheid tot uiting te kunnen brengen? In die zin lag het onderwerp me na aan het hart en zette ik mijn eigen integriteit op het spel door erover te schrijven. Maar Laat de aarde draaien is ook op een ander vlak persoonlijk. Ik wou een boek schrijven dat mijn kinderen over twintig jaar nog zonder gêne zouden kunnen lezen.

Uit een interview met Kathy Mathys in *De Standaard* (08-01-2010)

Toen McCann een foto zag van Petit met op de achtergrond een vliegtuig had hij zijn verhaal: 'Die foto is zo onheilspellend. Het vliegtuig vliegt langs de torens en verstoort de koorddanser niet. Wanneer je dat beeld nu ziet, kan je niet anders dan denken aan de aanslagen van 9/11. Ik wou graag schrijven over 9/11, maar vond geen aansluiting bij die fatale dag. Iedereen kent de beelden, iedereen weet hoe het was en iedereen voelt er iets bij.''Ik vond het bevrijdend en interessant om een metaforisch boek over de aanslagen te schrijven'.

8. Commentaren van recensenten

Let the Great World Spin is, ondanks de Ierse terzijdes, een zeer Amerikaans boek: breedspakig, zoals zoveel populaire hedendaagse Amerikaanse literatuur, realistisch en ondanks alle narigheid doortrokken van positief denken - dat verkoopt beter. Ik vermoedde de hand van de redacteur hierin, totdat ik ontdekte dat McCann docent creatief schrijven is aan een New Yorkse universiteit en dus geen redacteur nodig heeft. Hij kent de kneepjes, al staat het schrappen van overbodige passages kennelijk niet op zijn lesprogramma.

Let the Great World Spin is een aan te bevelen leesboek voor de liefhebber van roerende verhalen. Weliswaar ontbreekt elke scherpte of diepte aan deze wel wat brave roman, maar in ruil daarvoor krijgt de lezer weer voor even zijn geloof in de mensheid terug, mocht hij dat hebben verloren. En dat

Davidsonfonds Brasschaat Leeskring

is ook wat waard.

(Allard Schröder in *Vrij Nederland*, 06-02-2010)

Maar hoewel McCann zich over het algemeen met succes in de verschillende personages weet te verplaatsen en hun optiek steeds behendig weergeeft, zijn die personages zelf toch vreselijke clichés: de gekwelde maar vrome Ier, de prostituee die van wanten weet, de losbandige kunstenaar. Voor een blanke Ierse katholieek is het ook een hele toer complete hoofdstukken te schrijven vanuit het standpunt van een Joods-Amerikaanse rechter of een Guatemalteeks-Amerikaanse verpleegster. Het is een knap gedaan, maar het boek als geheel overtuigt niet.

(Julie Phillips in *Trouw*, 23-01-2010)

Hoe groot McCanns literaire vermogens zijn, wordt misschien het best geïllustreerd door het feit dat hij twee van zijn belangrijkste personages, Corrigan en Jazzlyn, al in het eerste hoofdstuk bij een auto-ongeluk om het leven laat komen. Dit gaat echter geenszins ten koste van de spanning en de zeggingskracht van zijn roman, want in de honderden pagina's die volgen brengt hij hen vervolgens weer glorieus tot leven, net zoals hij dat in de proloog met de Twin Towers deed.

(Hans Bouman, 22-01-2010)

Laat de aarde draaien is een meerstemmig muziekstuk met hoge en lage tonen. McCann houdt zich op tussen de hoogste wolkenkrabbers en langs de straatgoten van de Bronx. Zijn verhaal speelt zich af in 1974 in een New York dat minder gepolijst en rauwer is dan de hedendaagse versie. Er is veel meer prostitutie en misdaad. Het is de stad die we kennen uit *Taxi Driver*, poëtisch, nachtmerrieachtig, geplaagd door het Vietnamspook.

(Kathy Mathys, 08-01-2010)

De onderlinge verhaallijnen zijn ingenieus met elkaar verweven, alles klopt, alles past. McCanns boek omvat heel veel, en kan met recht een van de beste romans over New York genoemd worden, zoals op de flap te lezen staat. Dat de koorddanser de levens van zijn personages veranderd zou hebben, komt niet altijd duidelijk naar voren. Soms moet je het met een enkel zinnetje doen, soms is zijn verhaal uitgebreid verweven met een van de verhaallijnen. Maar hij is er wel continu. McCann past bij ieder personage zijn stijl en taal aan, staccato versus beschrijvende stukken, hij wisselt van vertelperspectief, beschrijft zijn personages kleurrijk, er is humor, er is drama, kortom: een boek waar alles in zit. Qua thematiek is niets menselijks hem vreemd, maar *VERDRIET* is het voornaamste, zonder overigens dat het een somber boek is geworden. Complex en eenvoudig tegelijk, als in een web word je als lezer gevangen door McCann.

([www.leestafel.info/nieuwe boekrecensies](http://www.leestafel.info/nieuwe-boekrecensies))

8. Roemi

Het meesterwerk van de Perzische dichter en mysticus Djelal od-Din Roemi (1207-1273) 'de Masnawî' bestaat uit zes delen en bevat - in de woorden van de dichter zelf - 'de wortels van de wortels van de wortels van de religie die de mysteriën van bereiking en zekerheid ontsluit en de meest verfijnde wetenschap van God, de veiligste weg tot God en het meest duidelijke bewijs van God.'

Vragen

De hele dag kan ik aan
niets anders denken,

Davidsonfonds Brasschaat Leeskring

elke nacht vraag ik mezelf af:
waar kom ik vandaan en
wat moet ik doen?

Ik zou het echt niet weten.
Mijn ziel komt van een andere wereld,
Dat weet ik zeker.
Even zeker als ik voel,
Dat ik daar ook eindigen zal.

Ik werd dronken in de
een of andere kroeg
maar als ik weer ben teruggekeerd
zal ik helemaal nuchter zijn.
Ondertussen ben ik als een vogel
van verre oorden,
gekooid in den vreemde.
de dag breekt aan dat ik uitvlieg,
maar met wiens oren
hoor ik mijn eigen stem?
Wie spreekt met mijn mond?
Wie ziet mijn ogen?
Wat is de ziel?

Het zijn vragen die blijven komen.
Zelfs een schim van een antwoord
Zou me al verlossen
Uit deze kerker vol dronkaards.
Ik kwam hier niet uit vrije wil;
Zomaar weggaan lukt me niet.
**Degene die me hier heeft gebracht,
Zal me ook thuis moeten brengen.**

Deze gedichten.
Nooit weet ik wat ik ga zeggen.
Een schema of plan heb ik niet
en als ik ze niet voordraag,
kan ik heel stil worden,
en nauwelijks mij hart open doen.

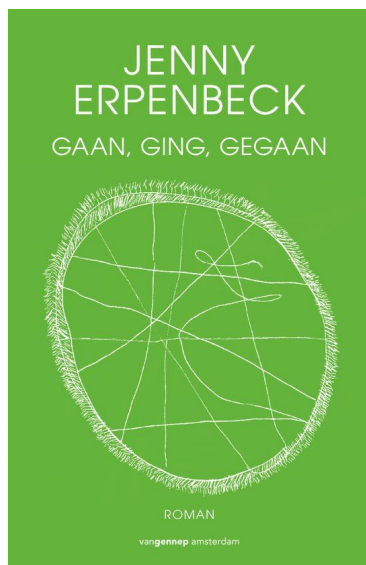
9. Film 'Man on the Wire'

Film/Documentaire over de voorbereiding en de wandeling van Philippe Petit

Regisseur: James Marsh , componist: Michael Nyman

Oscar (Academy Award) voor de beste documentaire in 2009

GAAN, GING, GEGAAN - Jenny Erpenbeck -25 april 2017

I. AUTEUR

- In 1967 geboren in Oost-Berlijn in een familie van schrijvers. Haar vader, John Erpenbeck, is fysisch, filosoof en auteur. Haar moeder is vertaler uit het Arabisch. Haar grootvader was de auteur Fritz Erpenbeck en haar grootmoeder de politieke schrijfster Hedda Zinner.
- Na haar middelbare studies volgt ze een opleiding als boekbinder en werkt bij verschillende theatergezelschappen als kleding- en attributenadviseur.
- Van 1988 tot 1990 studeert ze theater aan de Humboldt Universiteit in Berlijn
- In 1990 gaat ze naar het Muziekconservatorium en volgt een opleiding tot regisseur van muziektheater en opera.
- Ze regisseerde veel opera's in Duitsland en Oostenrijk.
- In 1990 begint ze naast haar baan als regisseur ook te schrijven: verhalend proza en toneelstukken.
- Sinds 2007 schrijft ze een 2-wekelijkse column in de Frankfurter Allgemeine Zeitung.
- Ze woont in Berlijn met haar zoon die in 2002 geboren werd.

Werk vertaald in het Nederlands:

- 2002: Atropa Belladonna
- 2003: Het verhaal van het oude kind
- 2007: Woordenboek
- 2009: Huishouden
- 2015: Een handvol sneeuw – hiermee won ze in 2015 de Europese Literatuurprijs
- 2016: Gaan, ging, gegaan.

II. ANALYSE

1. STRUCTUUR

- 55 relatief korte hoofdstukken
- meestal hij-verhaal vanuit het perspectief van het hoofdpersonage Richard soms perspectief van een vluchteling vb. hfst 27: hij= Awad
- verhaal van de confrontatie met de asielzoekers afgewisseld met flashbacks naar vroeger

2. TITEL

“Gaan, ging, gegaan.” (60)

- vervoeging van onregelmatige werkwoorden moet worden ingeoeffend
- werkwoord GAAN is voor de asielzoekers van cruciaal belang/
- centraal in de roman staat de vraag: **296-297**
“waar gaat een mens heen, als hij niet weet waar hij naartoe moet gaan”

60/ 182 (verhuis naar ander centrum)/ 247/ 262/ 303 (4x)

- daarnaast worden ook nog andere onregelmatige werkwoorden ingeoeffend

3. PERSONAGES

◆ Richard

- professor Klassieke Talen, net met pensioen /geboren in de laatste jaren van de oorlog
- voelt zich verwant met de verschoppelingen: net als zij heeft hij niets om handen, net als zij heeft hij, als voormalig DDR-burger, ooit een muur beklommen, zich niet welkom gevoeld in W-Duitsland

karakter:

evolutie : van eenzelvige academicus tot zeer menselijk, hulpvaardig iemand, solidair met vluchtelingen (305: eet samen met hen, zonder mes en vork, 306-308: bouwen samen een feestje)

- **eenzaat:**

- 15-16: moet oppassen dat hij niet gek wordt als hij hele dagen alleen is en met niemand praat
- 40/50/..: bijna autistische trekjes – dwangmatig controleren – sterke gewoontes – herhalingen –
- 138: “het geluk van het parallelle universum” elk is intensief met zijn eigen ding bezig; 141: Ethiopische geeft grammaticales, terwijl hij conversatieles geeft

- **intellectueel:** referentiekader = Klassieke Filologie / Kunst / Cultuur

- Proust, Dostojevski (9), Ovidius (10), Odysee (27), Bach *Goldbergvariaties* (39), heeft Foucault gelezen en Baudrillard en ook Hegel en Nietzsche (74), Bertolt Brecht (140), Dante (147), Seneca, Tacitus
- 41: iemand met goudkleurige gympen = Hermes
- 60: jongen met wilde krullen = Apollo
- 77: Awad = Tristan, kind in droefheid ontvangen en in droefheid geboren
- 89: Rashid = Olympiër, Zeus, de bliksemslingeraar
- 60: Italië is voor hem: Dante, de Griekse tempels op Sicilië,

- 39: **taalfilosofische** bedenkingen
- 163: kent de oude Hesodius nog uit zijn hoofd
- **nauwgezet:**
 - 30: Afrika telt 54 landen; zoekt de hoofdsteden op in een atlas
 - 31/32: weet precies waar een bepaald boek in zijn boekenkast staat
- **hulpvaardig:**
 - 77: eerste bedenking: waarom worden vluchtelingen niet als oorlogsslachtoffer behandeld?
 - 122/140: gaat in op het voorstel van de Ethiopische lerares om conversatie te geven aan een groep “gevorderden”
 - 157: biedt kleine klusjes aan tegen betaling (tuin)
 - 300: samen met zijn vrienden organiseren ze opvang bij hen thuis voor uitgewezen asielzoekers
- **reflecteert over zijn leven: o.a. over ouder worden, met pensioen gaan**
 - 15: alles wat hij weet en heeft geleerd, is voortaan alleen nog zijn privébezit
 - 157: ouder worden: “afscheid nemen van je wensen is waarschijnlijk een van de moeilijkste dingen die je op je oude dag moet leren. Maar als je het niet leert, trekken je wensen je des te sneller als rotsblokken het graf in.”

❖ **vluchtelingen (als verzameling)**

uit Mali, Tsjaad, Ghana, Niger, Nigeria, Ethiopië, Burkina Faso

- 17: ze willen werk. En van dat werk leven; 57 /65/114/155
- 44: vluchtelingen doen niets. “Als het nietsdoen te erg wordt, organiseren we (sympathisanten) een demonstratie”.
- 54: geen privacy: bezoekers kloppen op de deur, maar gaan binnen zonder antwoord af te wachten 59/150/
- 60: wachten en slapen, maaltijden, zolang er geld voor is, en voor de rest wachten en slapen
al een jaar Italië achter de rug, lt. les gehad
- 279: eindeloze stromen mensen die, nadat ze de overtocht over een echte zee hebben overleefd, in rivieren en zeeën van dossiers verdrinken
- **beschrijving van hun tocht naar Europa:**
 - o 270/291: boot: brandende zon, dorst; man overboord
 - o 269: 3 dagen te voet door een rotsachtige woestijn (mensen gaan liggen, blijven achter,...)

❖ **Rashid (zelfde letters als Richard)**

- heel groot / uit **Nigeria**
- 89: razende Rashid = Olympiër, Zeus, de bliksemslingeraar (flikkerend neonlicht in de gang): mannen moeten verhuizen naar een asielcentrum midden in het bos – minstens een uur van Berlijn; Rashid vergeleken met een aangeschoten beest
- hfst 18: 96- 105, verhaal van Rashid
- 97: leert Richard over de 5 zuilen van de islam

❖ **Awad (= Tristan)**

- 74: verhaal: **Ghana** – moeder sterft bij geboorte – later met vader naar Libië – op boor de Midd. Zee opgedreven – Italië – Oranienplatz
- 143: altijd: ‘how are you?’ en ‘take care’

- 148: vertelperspectief = Awad ! chaos in zijn hoofd, hoofdpijn, ijsbeert de hele tijd, geraakt in paniek bij een bloedafname (153)-
- ❖ **Osarobo (= pianospeler)**
- 110-vlg: moeizaam eerste contact / **∠ Niger** / 18 jaar, al 3 jaar op de vlucht in Europa
- 113: gezien hoe zijn vrienden gestorven zijn
- 284: R.'s omgeving vraagt zich af of O. de diefstal bij hem heeft gepleegd; ook R. begint te twijfelen – O. plaatst afbeelding van een knielende zondaar op zijn FB-profiel. Hint?
- 290: zegt 3 keer een afspraak met R. af
- ❖ **Rufu (= de zwarte maan van Wismar zie p.143)**
- 142: eenzaam
- 147: uit **Burkina Faso**
- 233: even opgenomen in de psychiatrische kliniek
- ❖ **Karon (Ghana)**
Hfst 47- 48
- ❖ **Ithemba (Nigeria)**
- ❖ **Yussuf (Mali)**
- ❖ **Moussa (Burkina Faso)**

4. THEMA'S

- ❖ **Vluchtelingenproblematiek / migratie**
migratie is van alle tijden
 - 200: het is nog niet zo lang geleden, dat de geschiedenis van de emigratie en de zoektocht naar geluk een Duitse geschiedenis was (zie Enzenberger)
 - Odyssee, Ilias
 - moeder van Richard is met hem vanuit Silezië (Oost-Pruisen)(nu deel van Polen) gevlucht voor het Rode Leger, einde WO II
 - O-W migratie na de val van de Muur : 174-176
- ❖ **Onbehagen tegenover vreemde mensen/ Vreemdelingenhaat / xenofobie (verschillende gradaties)**
- ❖ **Bureaucratie**
- ❖ **Verlies/ rouw**
- ❖ **vriendschap/ solidariteit**
- ❖ **grenzen**
 - 37/ 174-176: herinneringen aan de Muur
 - 61: grenzen in Afrika zijn door de Europeanen getrokken, kaarsrechte lijnen in de atlas, onnatuurlijk, willekeurig
- ❖ **contrast Afrika ⇔ Europa: cultuur, gewoontes, rijkdom; clash van culturen**
- ❖ **wreedheid van oorlog**
- ❖ **schaamte om aandeel in WO II**
- ❖ **gastvrijheid**

5. TAAL /STIJL

- sterk observeren, registreren
- herhalingen: woorden, stukken zinnen ⇒ bezwerend effect
- vergelijkingen/metafoor:

- bezinningen over taal o.a. taal verandert
- soms pamfletair / didactisch
- soms poëtisch / lyrisch
- sterke dialogen

6. EVALUATIE

- ❖ In de confrontatie met Awad, Rashid, Rufu en Ali krijgt Erpenbecks Richard de gelaagdheid van de hoofdpersonen uit Coetzee's *In ongenade* en Grossmans *Uit de tijd vallen*: complexe mannen die worstelen met rouw, verlies en grote morele vragen. Zo stelt Erpenbeck ons als lezers de gewetensvragen waar het in deze vluchtelingen crisis om gaat. Over kolonialisme, over bureaucratie, over de Afrikaanse bronnen van 'onze' westerse cultuur die beschermd zou moeten worden. Vijfentwintig jaar na Enzensberger komen de antwoorden uit Duitsland. Is dat omdat de Duitsers zichzelf blijven straffen voor het aanrichten van de Tweede Wereldoorlog? Is het omdat Duitsland een wond heeft zien genezen: het litteken van het IJzeren Gordijn? Erpenbeck is niet van de eenduidige antwoorden. Haar roman zit vol complexe morele dilemma's, zonder ook maar ergens tot essay te worden. Dat is precies wat Europa op dit moment nodig heeft van de literatuur.

(Maria Vlaar in de Standaard 18/03/2016)
